

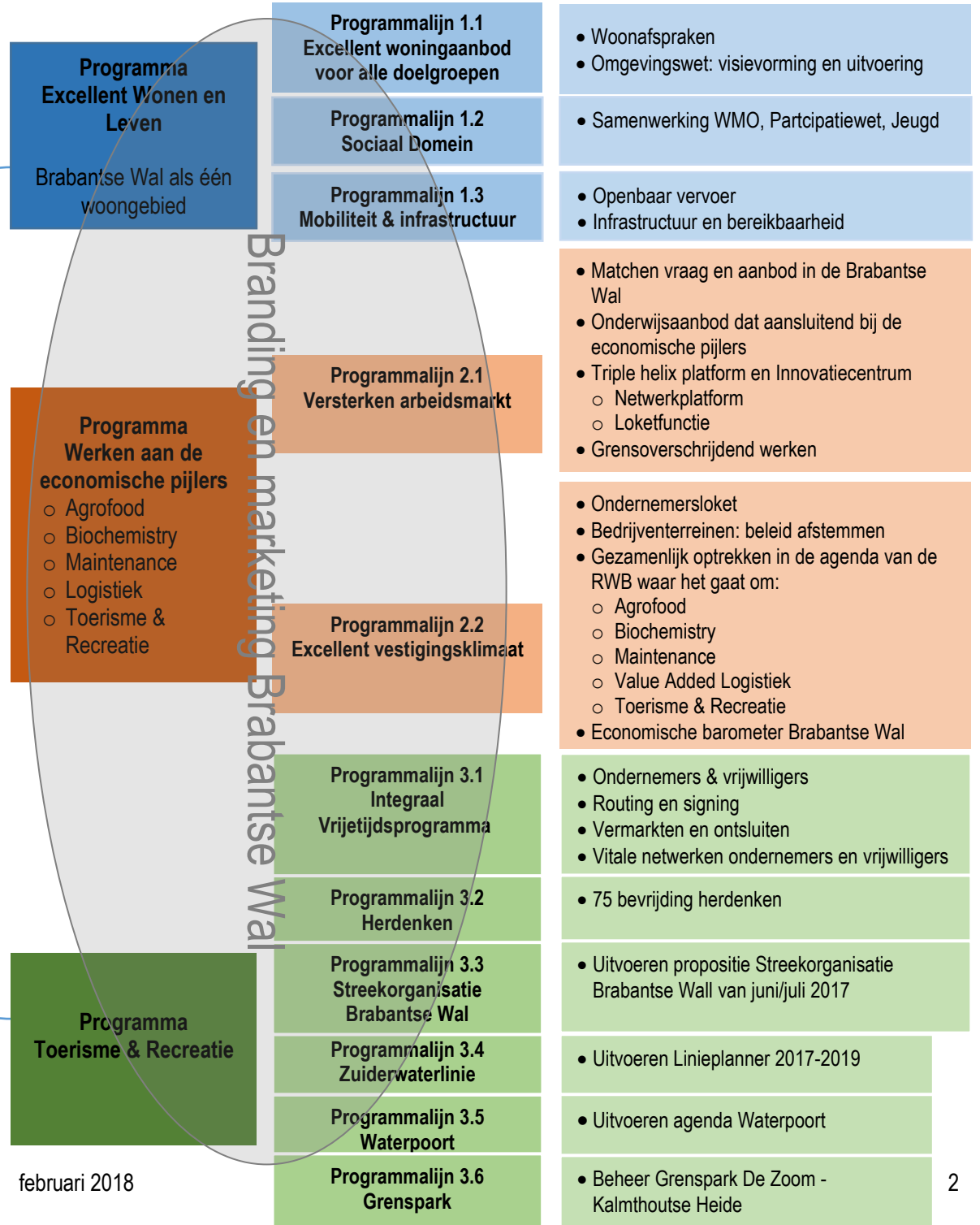
Veerkrachtig Bestuur Brabantse Wal

Opmaat naar een Uitvoeringsplan

Inhoudsopgave

* Schematische weergave uitvoeringsagenda	2
* Overzicht opmaat naar een Uitvoeringsplan	3
* Inleiding	6
* Algemeen	7
* Branding & Marketing	7
* Programma 1. Excellent Wonen en Leven	8
* Programma 2. Werken aan de economische pijlers	10
* Programma 3. Toerisme & Recreatie	12
* Governance	15

Samenwerkingsverband Brabantse Wal

Overzicht opmaat naar een uitvoeringsplan

	Agendapunt	Doel	Bestuurlijke trekker
	BRANDING EN MARKETING BRABANTSE WAL	Branding en marketing van de Brabantse Wal zal overkoepelend over de verschillende programma's worden ingevuld om zo de eenheid en kracht van de Brabantse Wal optimaal tot uitdrukking te brengen.	
1	PROGRAMMA EXCELLENT WONEN EN LEVEN	Ambitie: - Tevredenheid burgers boven de 7,5. - In 2021 +2% meer groen en -2% CO2.	
1.1	Programmaliijn Excellent woningaanbod voor alle doelgroepen	Evenwichtig woningaanbod voor alle doelgroepen.	
1.1.1	Afstemming met subregionale woonafspraken	In het subregionale perspectief op wonen en woningbouw is aandacht voor: - Verduurzaming woonvoorraad, klimaatadaptatie en energietransitie. - Transformatie- en leegstandopgave. - 'Vermarkten' als Brabantse Wal met andere betrokkenen. - Gericht doelgroepenbeleid. De samenwerking richt zich op: - Vertegenwoordiging van de Brabantse Wal in regionale en provinciale overleggen en lobby richting Den Haag - Gezamenlijk uitvoering geven aan de subregionale afspraken.	
1.1.2	Omgevingswet	In de drie raden komen tot gezamenlijke beeldvorming over de Omgevingswet ten aanzien van samenwerking op: - visievorming; - uitvoering.	
1.2	Programmaliijn Sociaal Domein	In de Brabantse Wal zijn voorzieningen binnen 15 min bereikbaar.	
1.2.1	Samenwerking WMO, Participatie en Jeugd	Voortzetting van de Brabantse Wal-samenwerking voor wat betreft: 1. de transformatieopgave Sociaal Domein (projectmatig); 2. gezamenlijke beleidsvorming (netwerkorganisatie); 3. de uitvoering (Intergemeentelijke Sociale Dienst Brabantse Wal; samenwerking tussen de drie gemeentelijke integrale toegangen).	

1.3	Programmaliijn Mobiliteit & Infrastructuur		
1.3.1	Openbaar vervoer	Gezamenlijk optrekken voor een zo goed mogelijk functionerend openbaar vervoer met name: - buurtbus en taxidiensten; - busverbinding met Antwerpen.	
1.3.2	Infrastructuur en bereikbaarheid	Afstemming over de ontwikkelingen rondom de A4, zoals ten aanzien van: - op- en afritten; - bedrijvigheid; - milieu; - verkeersoverlast.	
2	PROGRAMMA WERKEN AAN DE ECONOMISCHE PIJLERS	Ambitie: jaarlijkse werkgelegenheidsgroei boven het landelijk gemiddelde.	
2.1.	Programmaliijn Versterken Arbeidsmarkt	Matchen vraag en aanbod arbeidsmarkt in aansluiting op regionale plannen en in samenwerking met onderwijs en bedrijven.	
2.1.1	Arbeidsmarkt Brabantse Wal	Aanpak voor de specifieke match tussen vraag en aanbod op c.q. veerkracht van de arbeidsmarkt in de Brabantse Wal.	
2.1.2	Onderwijsaanbod	Onderwijsaanbod dat aansluit bij de economische pijlers.	
2.1.3	Grensoverschrijdend werken	Grensinformatiepunt als onderdeel van de dienstverlening van de drie gemeenten aan ondernemers in alle Brabantse Wal gemeenten op locatie..	
2.2.	Programmaliijn Excellent Vestigingsklimaat	Behouden en aantrekken van bedrijven en de vorming van sterke economische clusters in aansluiting op regionale plannen.	
2.2.1	Ondernemersloket	Het aansluiten bij het Ondernemersloket onderzoeken om daarmee informatie eenvoudig toegankelijk te maken over regionale, landelijke en Europese subsidies, fiscale regelingen, kredieten en fondsen.	
2.2.2	Bedrijventerreinen	Afstemmen over het inrichten en het gebruik van bedrijventerreinen binnen de Brabantse Wal.	

2.2.4	Economische pijlers - Agrofood - Biochemistry - Maintenance - Logistiek - Toerisme & Recreatie	Gezamenlijk optrekken in de agenda van de RWB om economische pijlers te versterken.	
2.2.5	Economische barometer	Door inzicht in actuele kansen, bedreigingen en ontwikkelingen kunnen anticiperen en sturen op nieuwe initiatieven en investeringen door een economische barometer voor de Brabantse Wal te ontwikkelen. De Brabantse Wal zoekt hiervoor aansluiting bij de Regio West-Brabant.	
3.	PROGRAMMA TOERISME & RECREATIE	Ambitie: in 2021 is het aantal toeristen met 10% gestegen en het aantal overnachtingen met 3%.	
3.1	Programmalijn Integraal vrijetijdsprogramma	Komen tot een integraal vrijetijdsprogramma voor de Brabantse Wal dat ontwikkeld wordt langs de volgende lijnen: - ondernemers, producten en vrijwilligers; - routing en signing; - vermarkten en ontsluiten; - vitale netwerken van ondernemers en vrijwilligers.	
3.2	Programmalijn Herdenken	Een programma voor de gezamenlijke viering en herdenking van 75 jaar bevrijding op de Brabantse Wal in 2019.	
3.3	Programmalijn Streekorganisatie Brabantse Wal	Uitvoeren van de Propositie Streekorganisatie Brabantse Wal juni/juli 2017. De provincie Noord Brabant draagt bij in 8 projecten (€ 474.500,-).	
3.4	Programmalijn Zuiderwaterlinie	Om de Zuiderwaterlinie als samenhangend geheel te ontwikkelen is een aantal projecten benoemd die samen het programma vormen voor de jaren 2017 - 2019: de Linieplanner.	
3.5	Programmalijn Waterpoort	Samen met ondernemers op de grens van Noord-Brabant, Zuid-Holland en Zeeland het water, het deltalandschap en het erfgoed promoten.	
3.6	Programmalijn Grenspark De Zoom – Kalmthoutse Heide	Samenwerken met een diversiteit van Nederlandse en Belgische betrokkenen om het groene landschap toegankelijk en aantrekkelijk te maken/houden voor recreanten en toeristen.	

Inleiding

In september 2017 is de Visie op Veerkrachtig Bestuur in de Brabantse Wal door de drie raden vastgesteld. Daarbij is afgesproken te komen tot een uitvoeringsagenda en een samenwerkingsconvenant. Het convenant is inmiddels door de drie raden in oktober 2017 vastgesteld. Deze is november 2017 formeel getekend in een gezamenlijke raadsbijeenkomst in Woensdrecht.

Tijdslijn

De basis voor de uitvoeringsagenda is de Visie op Veerkrachtig Bestuur in de Brabantse Wal (zie ook figuur pag 2).

Wij, de gemeenten op de Brabantse Wal, gaan voor een duurzame (economische) ontwikkeling en behoud van een uniek natuurlandschap en voor een excellente leefomgeving. Dit alles voor bewoners, bedrijven en bezoekers. De gezamenlijke kracht op het gebied van maintenance, agrofood, biobased chemistry, 'value added' logistiek en hoogwaardige toeristische en recreatieve voorzieningen, vormen de economische pijlers van de Brabantse Wal.

Daarmee is op hoofdlijnen benoemd waar de samenwerking zich op richt. In een gezamenlijke bijeenkomst in het Markiezenhof (april 2017) is de inbreng van de drie raden op deze visie opgehaald.

Op verzoek van de raden zijn zij in november 2017 betrokken bij het verder uitwerken van de uitvoeringsagenda. In een gezamenlijke raadsbijeenkomst in Woensdrecht zijn aan de hand van de thema's Wonen, Werken en Recreëren bijdragen opgehaald. Deze zijn in de letterlijke bewoordingen in de tekstblokken aan het eind van elk thema weergegeven.

In de derde stap zal de uitvoeringsagenda concreter worden uitgewerkt in een uitvoeringsplan. Daartoe zal per thema een bestuurlijk trekker worden aangewezen. In het uitvoeringsplan zullen werkafspraken worden gemaakt over resultaten en planning. Door deze derde stap na de verkiezingen te maken, kunnen de nieuw gekozen raden en colleges betrokken worden bij de concrete uitwerking.

Toelichting

De Brabantse Wal gemeenten Bergen op Zoom, Steenbergen en Woensdrecht werken al geruime tijd op diverse gebieden samen. De Brabantse Wal samenwerking is dus niet nieuw. De uitvoeringsagenda is bedoeld om met nog meer richting en kracht samen te werken.

De voorliggende *Opmaat naar een Uitvoeringsplan* begint met de algemene uitgangspunten, de leidende principes, voor de samenwerking.

Vervolgens worden de drie programma's Wonen, Werken en Recreëren in programmalijnen uitgewerkt. Deze drie programma's vormen een samenhangend geheel. Een totaalpakket waarbij de programma's onderling kunnen bijdragen aan elkaars realisatie. Alles is gericht op het vergroten van de aantrekkingskracht van de Brabantse Wal. Voor (potentiele) bewoners om hier te (komen) wonen, voor bewoners en bezoekers om van het leven te genieten en voor bedrijven om zich hier te vestigen.

Tenslotte worden de afspraken over (be)sturing samengevat. De uitvoeringsagenda is een 'levend' document. In de loop van de tijd zullen agendapunten uitgevoerd zijn en zullen er weer nieuwe aan toegevoegd worden. In het

samenwerkingsconvenant is uitgewerkt hoe regelmatig de voortgang en nieuwe ontwikkelingen zullen worden ingebracht om de uitvoeringsagenda actueel te houden.

Algemeen

De uitgangspunten, de leidende principes, voor de samenwerking in de Brabantse Wal zijn:

1. De samenwerking is een instrument om een doel te bereiken op de Brabantse Wal en niet een doel op zich.
2. De kracht van de samenwerking bestaat uit het gezamenlijk in goede harmonie oppakken van de samenwerking en een relatie gebaseerd op geven en nemen dus van wederkerigheid en elkaar iets gunnen.
3. Samen of afzonderlijk actief de samenwerking kunnen zoeken op verschillende schalen (dansen door de schalen) en in verschillende samenwerkingsvormen.
4. Het eigen beleid waar nodig afstemmen op de Visie.
5. Elkaar informeren over te nemen initiatieven en ontwikkelingen binnen eigen gemeentegrenzen, die het belang van de Brabantse Wal raken.
6. Zich inspannen de Uitvoeringsagenda te realiseren.
7. Gezamenlijk en afzonderlijk zorgdragen voor het inbrengen van de benodigde (financiële) middelen.
8. Relevante externe partners, maatschappelijke instellingen, marktpartijen en bedrijven, betrekken bij de realisatie van de Visie zoals neergelegd in de Uitvoeringsagenda.
9. Afzonderlijk en gezamenlijk zorgdragen voor een goede communicatie met inwoners en externe partners.
10. Zorgdragen voor de belangenbehartiging op lokaal, regionaal, nationaal en internationaal niveau.
11. Zelfstandige gemeenten zijn en blijven en ook niet samenwerken is op basis van argumenten altijd mogelijk.

In de gezamenlijke bijeenkomsten van de raden zijn de volgende aandachtspunten meegegeven:

1. Zorg voor **synergie** door thema's onderling te verbinden.
2. Laat **duurzaamheid** als rode draad terugkomen in de overige thema's.
3. Draag zorg voor **leren** van elkaar.
4. Respecteer **lokale** verschillen en organiseer tegelijkertijd op Brabantse Wal schaal.
5. Blijf scherp op **overlap** van taken en bevoegdheden van de verschillende samenwerkingsverbanden: zorg voor **afstemming** (effectief en efficiënt).
6. Maak een **gezamenlijk overdrachtsdocument** (op de schaal van de Brabantse Wal) met betrekking tot de Visie op (veer-)krachtig bestuur ter bevordering van een soepele overgang van de huidige bestuursperiode naar de periode 2018-2022.
7. De uitvoeringsagenda is het instrument om de visie te doen slagen o.a. door **focus** aan te brengen.
8. Kansen worden ook gezien op de gebieden **infrastructuur, OV en de zorgsector**.
9. Samenwerking mag niet leiden tot extra kosten voor de burger.

Branding en marketing

Een overkoepelend programma is het zorgen voor een integraal aanpak waar het gaat om de branding en marketing van de Brabantse Wal. Zo wordt bereikt dat alle bouwstenen bijdragen bij aan het promoten van de Brabantse Wal als sterk (historisch) merk. De kansen die een meer strategische samenwerking biedt, worden zo optimaal benut.

Programma 1. Excellent Wonen en Werken

Wonen is gericht op het in stand houden en verbeteren van een excellente woon- en leefomgeving in de Brabantse Wal. Gestreefd wordt naar een voortreffelijke woonomgeving in leefbare kernen, wijken en buurten.

De ambitie van de Brabantse Wal is dat burgers een cijfer boven de 7,5 geven over de woonkwaliteit in de drie gemeenten. In 2021 is de hoeveelheid groen op de Brabantse Wal met 2% toegenomen. En is de uitstoot van het CO2 gehalte gedaald met hetzelfde percentage.

Programmalijn 1.1. Excellent woningaanbod voor alle doelgroepen

De Brabantse Wal vormt één woongebied. Met de provincie worden over wonen afspraken gemaakt op de schaal van de subregio West. Naast de Brabantse Wal betreft het de gemeenten Halderberge, Moerdijk, Roosendaal, Rucphen en Tholen. Dit is de schaal waarop afspraken gemaakt worden over wie wat bouwt, wanneer en voor welke doelgroep. In het kader van Veerkrachtig Bestuur richt de samenwerking in de Brabantse Wal zich op de gezamenlijke inbreng in de subregio.

Op verzoek van de provincie hebben alle subregio's een subregionaal perspectief op wonen ontwikkeld en vastgesteld. Onderwerpen die nadrukkelijk aandacht krijgen zijn:

- verduurzaming van de woonvoorraad;
- klimaatadaptatie;
- energietransitie;
- huisvesten van arbeidsmigranten.

Ook is er aandacht voor de transformatie- en leegstandsopgave i.r.t. wonen (focus op inbreiding en welke rol transformatie daarbij kan invullen).

Verder wordt gekeken op welke gebieden de samenwerking in de subregio kan worden versterkt, bijvoorbeeld de promotie van de woonkwaliteit in West-Brabant-West of bewustwording ten aanzien van verduurzaming van de woonvoorraad.

In de uitvoering zal waar mogelijk gestreefd worden naar een gezamenlijke aanpak (met daarbij inzet/formatie en budgetten). Daarbij kan gedacht worden aan:

- het samen laten uitvoeren van onderzoeken (zoals naar de effectieve vraag, vraagdistributie, verbeteren aantrekkelijke vestigingsklimaat, actief richten op doelgroepen),
- een gezamenlijke communicatie aanpak (bijvoorbeeld t.a.v. de stimuleringsregeling wooncomfort);
- een gezamenlijke marketing (zoals het vermarkten van de Brabantse Wal regio t.a.v. wonen, werken en recreëren, Stadsmakelaar op Brabantse Wal niveau, etc.).

De raden hebben te kennen gegeven behoefte te hebben aan een gezamenlijke informatieve bijeenkomst over de Omgevingswet. Aspecten daarbij zijn het gezamenlijk komen tot een visie en eventueel het komen tot een gezamenlijke uitvoering van die visie.

Programmalijn 1.2 Sociaal Domein

De samenwerking in het Sociaal Domein zal worden voortgezet waar het gaat om de WMO, Participatiewet en Jeugdzorg.

Deze samenwerking richt zich op de transformatie (project) en de gezamenlijke beleidsvorming (netwerkorganisatie) van het sociaal domein. Het doel is om de kwaliteit te verbeteren en efficiënter te werken door optimale benutting van schaalvoordelen. Daarnaast richt de samenwerking zich op overleg en afstemming tussen de drie Brabantse Wal-gemeenten, waarmee een strategische en sterke(re) positie 'naar buiten toe' wordt gecreëerd.

De transformatie van het sociaal domein kent drie programmalijnen, te weten:

- a. Mensen: het tot stand brengen van een verandering in houding en gedrag vanuit de eigen motivatie bij burgers (eigen kracht, verantwoording, initiatief, regie), medewerkers van de gemeente (regie- en netwerkgemeente) en bij partners (niet denken vanuit het instituut, maar de mens centraal);
- b. Voorzieningen: het opnieuw ontwerpen en herstructureren van het aanbod aan sociale voorzieningen;

- c. Toegang: dit is een inrichtingsvraagstuk. In eerste instantie wordt vorm en inhoud is gegeven aan de inrichting van de integrale toegang per gemeente. De nadruk in de samenwerking ligt op de afstemming tussen de drie afzonderlijke gemeentelijke integrale toegangen.

Uitgangspunt voor de netwerkorganisatie is om beleid gezamenlijk te ontwikkelen en om beleidstaken (jeugd, onderwijs, maatschappelijke ondersteuning, volksgezondheid en werk & inkomen) zoveel mogelijk gezamenlijk op te pakken. Er wordt ruimte gelaten voor lokale initiatieven. De afzonderlijke gemeenten stellen beleidscapaciteit (lees: medewerkers) beschikbaar. De netwerkorganisatie is géén fysieke/juridische entiteit.

De Brabantse Wal-gemeenten werken als sinds 2012 samen in de Intergemeentelijke Sociale Dienst Brabantse Wal. Deze samenwerking wordt voortgezet.

Programmalijn 1.3 Mobiliteit & Infrastructuur

Mensen wonen, werken, recreëren en leven steeds meer buiten de plek waar ze wonen, waarbij de Brabantse Wal feitelijk functioneert als een 'daily urban system'. Op het gebied van mobiliteit houdt dit in dat we ons als samenwerkende gemeenten focussen op een zo optimaal mogelijk functionerend openbaar vervoer en een goede bereikbaarheid. Denk aan diensten als de buurtbus en taxidiensten. Maar ook aan het gezamenlijk streven naar een busverbinding met Antwerpen. De ontwikkelingen rondom de A4 zijn cruciaal, zowel wat betreft op- en afritten als ten aanzien van zaken als bedrijvigheid, milieu, verkeersoverlast et cetera.

In de gezamenlijke bijeenkomsten van de raden zijn de volgende aandachtspunten meegegeven:

- Locaties arbeidsmigranten aanwijzen
- Afspraken met corporaties en ondernemers
- Voorwaarden langer zelfstandig wonen
- Korting leges bij duurzaam bouwen
- Planningen en processen op elkaar afstemmen
- Aandacht voor kracht van de kernen
- Een themabijeenkomst over de Omgevingswet organiseren.

Programma 2. Werken aan de economische pijlers

Werken is gericht op het zorgen voor voldoende werkgelegenheid en het verminderen van de werkloosheid. Gestreefd wordt naar een door diversiteit gekenmerkte arbeidsmarkt. De ambitie van de Brabantse Wal is een jaarlijkse werkgelegenheidsgroei die boven het landelijk gemiddelde ligt. De nadruk ligt daarbij op de economische pijlers van de Brabantse Wal:

- Maintenance;
- Agrofood;
- Biobased chemistry;
- 'Value added' Logistiek;
- Toerisme & Recreatie.

Programmalijn 2.1 Versterken arbeidsmarkt

In samenwerking met ondernemers en onderwijs, verbeteren van de match tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. Er wordt op verschillende schalen samengewerkt zoals de Regio West-Brabant (RWB), het regionaal platform Arbeidsmarkt West-Brabant (Rpa) en het Werkvoorzieningschap (WVS). Als Brabantse Wal werken we samen in de ISD en het Werkcentrum, waar ook het grensinformatiepunt is ondergebracht evenals het Werkgeversservicepunt waar werkgevers terecht kunnen met alle vragen rondom personeel. Verder staat op de agenda de aanpak voor de specifieke mismatch tussen vraag en aanbod in de Brabantse Wal (zoals logistiek, techniek).

Gestreefd wordt naar een onderwijsaanbod op de Brabantse Wal dat aansluit op de economische pijlers.

Programmalijn 2.2 Excellent vestigingsklimaat

De samenwerking is gericht op het behouden en aantrekken van bedrijven en de vorming van sterke economische clusters op de gebieden van Maintenance, Agrofood, Biobased chemistry, 'Value added' Logistiek en Toerisme & Recreatie.

De strategische ligging van West-Brabant wordt optimaal gebruikt bij het vermarkten van de kwaliteiten van de regio. Nieuwe (innovatieve) economische initiatieven worden gestimuleerd in nauwe samenwerking met bedrijven en onderwijsinstellingen. Aandacht is er voor de zorg economie.

Onderlinge afstemming is er tussen de drie gemeenten waar het gaat om het inrichten van bedrijventerreinen binnen de Brabantse Wal.

Overwogen wordt of aansluiten bij het Ondernemersloket wenselijk is. Dit is een mogelijkheid om informatie over regionale, landelijke en Europese subsidies, fiscale regelingen, kredieten en fondsen eenvoudig toegankelijk te maken.

De aanpak van werk en werkgelegenheid vraagt meer en meer om innovatieve en creatieve oplossingen om in te spelen op de dynamiek in de (arbeids-)markt. Als Brabantse Wal gemeenten faciliteren we een technisch en sociaal innovatiecentrum (Streekorganisatie Brabantse Wal) en het werkcentrum.

Een gezamenlijke economische barometer geeft inzicht in actuele kansen, bedreigingen en ontwikkelingen. Daarmee is het beter mogelijk te anticiperen en sturen op nieuwe initiatieven en investeringen. De Brabantse Wal zoekt hiertoe aansluiting bij de Regio West-Brabant.

In de gezamenlijke bijeenkomsten van de raden zijn de volgende aandachtspunten meegegeven:

1. Gezamenlijke visie op bedrijventerreinen en bedrijfsvestiging
  - a. gericht op het behouden en aantrekken van bedrijven
  - b. door het vermarkten van de kwaliteiten van de regio
  - c. door verbinding te leggen tussen economie, onderwijs en arbeidsmarkt
2. Vormen van economisch sterke clusters:
  - a. Maintenance
  - b. Logistiek, value added
  - c. Biobased chemistry / agrofood
  - d. Zorgsector
3. Gezamenlijk arbeidsmarktbeleid voeren, waarbij aandacht voor:
  - a. Structurele en conjuncturele werkloosheid
  - b. Ontgroening en vergrijzing
  - c. Aantrekkelijk voor zowel hogere als lagere opgeleiden
  - d. Mismatch onderwijs en vraag arbeidsmarkt
  - e. Een subsidieloket voor ondernemers die personeel met afstand tot de arbeidsmarkt willen aannemen
  - f. Aandacht voor kleine ondernemers
  - g. Aanpak laaggeletterdheid als Brabantse Wal gezamenlijk
  - h. Het stimuleren van bedrijfsscholen
4. ISD, werkplein en WVS laten groeien naar een organisatie in het werkcentrum
5. Het Regionaal platform arbeidsmarkt (Rpa) omvormen in een orgaan van overheid, ondernemers en onderwijs met taken en bevoegdheden leerwerkbedrijf. Anders opheffen.

Programma 3. Toerisme & Recreatie

Ambitie van de Brabantse Wal is om het aantal toeristen naar 2021 met 10% te laten stijgen en het aantal overnachtingen in de drie gemeente in diezelfde periode te laten groeien met 3%.

Aandacht is er voor de samenhang in de uitvoering van onderstaande programmajnen gezien de grote onderlinge verbondenheid.

Programmalijn 3.1 Integraal programma Vrije Tijds Economie

In dit programma zal aan de volgende onderwerpen uitwerking worden gegeven.

1. Ondernemers en producten & vrijwilligers, gericht op:
  - a. Optimale stimulering en facilitering van ondernemers op de Brabantse Wal om in te spelen op ontwikkelingen in de markt.
  - b. Idem voor vrijwilligersorganisaties op de Brabantse Wal, die de 'humus' van de Brabantse Wal zijn.
2. Routing en signing: omgeving en route infrastructuur, gericht op:
  - a. Vergroten van de toeristische belevingswaarde.
  - b. Het optimaliseren van de routekwaliteit, bereikbaarheid en belevingsaspecten.
3. Vermarkten en ontsluiten, gericht op:
  - a. Vergroten van de merkbekendheid van de Brabantse Wal met haar iconen.
  - b. Het vergroten van de bezoek- en verblijfsintentie.
  - c. Toename van het imago van de Brabantse Wal.
  - d. Werkgelegenheid in de vrijetijdseconomie laten groeien.
4. Vitale netwerken van ondernemers en vrijwilligers, gericht op:
  - a. Het beschikbaar stellen van bruikbare informatie voor VTE-ondernemers, kennisinstellingen en overheden.
  - b. Het verder professionaliseren van VTE-ondernemers.
  - c. Opleiden van studenten voor het werken in de vrijetijdssector en daarmee ook het innovatieve klimaat van de regio versterken.

Programmalijn 3.2 Herdenken

Een quick win is de gezamenlijke herdenking van 75 bevrijding. Door de Stichting Herdenking Brabantse Wal wordt een programma ontwikkeld voor de gezamenlijke viering en herdenking van 75 jaar bevrijding op de Brabantse Wal in 2019. Activiteiten zullen plaatsvinden in alle drie de gemeenten. Daarnaast coördineert en stimuleert deze stichting meer lokale activiteiten in het kader van 75 jaar bevrijding.

Programmalijn 3.3 STREEKORGANISATIE BRABANTSE WAL

De provincie heeft ingestemd met een nieuwe gebiedsagenda/koersdocument als onderlegger voor de samenwerkingsovereenkomst. De eerdere gebiedsagenda is vervangen door een koersdocument en actieagenda, waarin de scope wordt verbreed. Voorheen lag het accent op landschapsontwikkeling en vrijetijdseconomie. Nu ligt het accent ook op sociale en economische innovatie en duurzame ontwikkeling.

De Streekorganisatie heeft een propositie uitgewerkt die bestaat uit twee strategische pijlers:

- Geopark/regiobranding met vele activiteiten daaronder gericht op toerisme/recreatie en landschap/natuur;
- Vestigingsklimaat/sociale veerkracht: streeknetwerk, topsectoren en innovatie.

De provincie heeft aangegeven deze combinatie heel sterk te vinden, waarbij de tweede pijler als echt vernieuwend wordt bestempeld. De provincie heeft daarbij haar voornemen uitgesproken om in 8 projecten voor in totaal € 474.500,- bij te dragen (* gemarkeerd). Het betreft dan de volgende projecten:

Pijler 1. Geopark/regiobranding

- A. Geopark Scheldedelta. "De Brabantse Wal als kwartiermaker".
- B. Geopark Scheldedelta. "De Brabantse Wal in het geopark":
  1. Geosite Brabantse Wal: Boudewijn groeve (*)
  2. Geosite Turfcultuur
  3. Magneet Geopark

4. Verdrongen Dorpen (*)
5. Landgoederen
- C. Kostbaar Landschap. "Landschappelijke opgaven en kansen".
  1. Afronding natuur netwerk Brabant & ontsnippering
  2. Bijenwalhalla (*), Zorgen voor een gezond bijenlandschap
  3. Route van de Zoom & Zoomfestival
  4. Fietsen op de Brabantse Wal.

Pijler 2. Vestigingsklimaat/sociale veerkracht

- D. Mobiliseren(d) Netwerk. "Het streekhuis als onderdeel van het innovatiecentrum".
  1. Biopolymeren applicatiecentrum (*)
  2. Streekhuis schakel in het innovatiecentrum
  3. Fablab (*)
  4. Streekmarketing & Evenementen
- E. Van grond tot mond. "Topsector agro-Food en WaF (We are Food) 2018".
  1. Gastronomie 2018
  2. Zilte Zoen (*)
  3. Keuken van de toekomst
  4. Couleur Locale
  5. Precisielandbouw
- F. Het groene Front. "Frontrunner in duurzaamheid, energie & circulaire economie".
  1. Groene agenda Brabantse Wal, duurzame versnelling (*)
  2. Green's cool West-Brabant, duurzaamheidseducatie (*)

Deze programma's vragen om goede afstemming qua agenda en gewenste effecten binnen de omliggende en deels overlappende netwerken en samenwerkingsverbanden, zoals Waterpoort, Landstad de Baronie, Biobased Delta, Rewin en de RWB.

Programmalijn 3.4 ZUIDERWATERLINIE

De Zuiderwaterlinie is de oudste, langste en meest benutte waterlinie van Nederland. De Zuiderwaterlinie is het Brabantse gedeelte van het Zuiderfrontier. De beroemde vestingbouwer Menno van Coehoorn ontwierp het concept van het Zuiderfrontier in 1697. Een verdedigingswerk mét en tegen het water. Uniek in de wereld! De 11 vestingsteden langs de Zuiderwaterlinie, waaronder Bergen op Zoom en Steenbergen, worden zo in een groter geheel geplaatst.

Zowel Steenbergen als Bergen op Zoom een intentie overeenkomst getekend op 30 september 2016 met nog 23 andere gemeenten, waterschappen, provincie en betrokken instanties zoals Brabants landschap en de ANWB. De afgelopen periode is zowel bestuurlijk als ambtelijk gewerkt aan een gezamenlijk plan voor de Zuiderwaterlinie wat bestaat uit 28 uitvoeringsprojecten, opgenomen in een meerjarenplan: de Linieplanner.

Programmalijn 3.5 WATERPOORT

Waterpoort verbindt en brengt ondernemers, overheden en burgers met initiatieven samen. Waterpoort is een samenwerkingsorganisatie op de grens van Noord-Brabant, Zuid-Holland en Zeeland met als doel samen kansen te benutten die we alleen niet kunnen realiseren. Als gemeenten nemen naast Bergen op Zoom en Steenbergen ook Halderberge, Moerdijk, Tholen en Goeree-Overflakkee deel aan deze samenwerking.

In 2018 wordt 8ste Waterpoort Academy georganiseerd. In de Academy wordt geleerd gebruik te maken van de energie en de belangen van anderen om doelen te realiseren. De Waterpoort Academy heeft in 7 edities inmiddels 74 ondernemers, burgers en ambtenaren opgeleid tot strategisch ontwikkelaar.

Programmalijn 3.6 GRENSPARK

Naast een grote soortenrijkdom aan flora en fauna, kent het Grenspark een ruime variatie aan partners, zoals vier Vlaamse en Nederlandse natuurorganisaties die het park beheren, waterbedrijf Evides, particulieren, ondernemers en vrijwilligers.

Vele tienduizenden bezoekers trekken jaarlijks door de 6000 hectare aan bos, heide, duinen en vennen die het natuurpark inmiddels omvat. Door de ligging in de gemeenten Woensdrecht, Kalmthout, Essen en Stabroek moet er letterlijk grensoverschrijdend gewerkt worden.

In de gezamenlijke bijeenkomsten van de raden zijn de volgende aandachtspunten meegegeven:

- Prio's: bekendheid Brabantse Wal, thematische routes
- In standhouden en versterken Natura 2000-landschap
- Branding van de Brabantse Wal
- 75-jarige herdenking WOII, Canadese begraafplaats, bunker- en herdenkingsgeschiedenis, liberation route
- Vitaliteit van het platteland waarborgen
- Combinatie met Zeeland en Antwerpen c.q. Tholen en Reimerswaal
- Aandacht voor eigen bewoners
- Combinatie met Zeeland en Antwerpen
- Gezamenlijke app, digitale vindbaarheid
- Kwalitatief goede verblijfsaccommodaties
- Overheid faciliteert (netwerk) ondernemers
- Investeren in promotie
- Mooie foto's en beelden: decor
- Beeld langs de snelweg
- VVV bij publiekstrekkers
- Verbeteren infrastructuur met partners

Governance

De uitgangspunten, de leidende principes, voor de governance van Veerkrachtig Bestuur in de Brabantse Wal zijn:

- Tweemaal per jaar komen de raden van de gemeenten bij elkaar. Eenmaal over een thema en de andere keer over voortgang en actualiteit van de Uitvoeringsagenda.
- De stuurgroep bestaat uit burgemeesters, loco-burgemeesters en gemeentesecretarissen van de drie gemeenten.
- De colleges van B&W stellen de uitvoeringsagenda vast.
- Eens in de vier jaar wordt de visie geëvalueerd en geactualiseerd.

Voor de komende gemeenteraadsverkiezingen vormt deze notitie het gezamenlijk Overdrachtsdocument over Veerkrachtig Bestuur in de Brabantse Wal.

In de gezamenlijke bijeenkomsten van de raden zijn de volgende aandachtspunten meegegeven:

- Daadkrachtige sturing
- Democratische legitimiteit
- Brabantse Wal is schaal van waaruit we vertrekken
- Samenwerking D6 (Roosendaal, Etten-Leur, Rucphen, Halderberge, Zundert en Moerdijk)
- Samenwerking in de Delta-regio
- Samenwerken, geen samengaan
- Opgeroepen wordt om te komen tot het samen optrekken van de drie colleges die elkaar in gezamenlijkheid versterken. Onderlinge concurrentie is uit den boze. Men herkent overigens wel dat men al nu naar elkaar toe groeit. De gemeentes hebben elkaar nodig om zelfstandig te kunnen blijven
- Vuist maken richting Den Haag, Provincie, Zeeland
- Maar ook sterker richting buitenland, België
- Verbinding leggen met buiten
- Trek ook lering uit andere samenwerkingsvormen
- Streekorganisatie is uitvoeringsorganisatie
- Uitvoeringsagenda regelmatig terug laten komen in de drie raden (2 x per jaar wordt als weinig gezien)
- Samenwerking concretiseren betekent voortdurend zoeken naar juiste schaal. Voor de zwaardere samenwerking (zoals biobased/maintenance) grotere schaal.